

Kıbrıs Türk Kütüphaneciliğinin Gelişimi Işığında Kıbrıs Türk Kütüphaneciler Derneği:Tarihçesi, Yapısı, İşleyişi ve Üye Profili

Ceyhan ÖZYILDIZ*

Öz

Kıbrıs Türk kütüphaneciliği, gelişimi ve işleyişini etkileyen altı dönemden geçmiştir. Her dönemin sosyo-kültürel yapısı; eğitim sistemi ve yöneticilerinin kütüphanelere bakış açısıyla orantılı olarak gelişmiş ya da gelişmemiştir. Tüm bunlara, siyasi ve ekonomik düzenin sürekli el değiştirmesini, tarih boyunca, özellikle 1950-1974 yılları arasında süren savaşlar ve çatışmaları da ekleyecek olursak, ilk halk kütüphanemizin kurulmasının 1953 yılına kadar geciktiğinin, Milli Kütüphanemizin ancak 40 yıl önce kurulabildiğinin, Türkiye’de 1954 yılından itibaren kütüphanecilik eğitimi üniversite düzeyinde yapıyorken Kıbrıs’ta bu okullardan mezun ilk kişilerin göreve başlamasının neden 1971 yılını bulduğunun ve Türkiye’de Türk Kütüphaneciler Derneği kurulduktan (1949) tam 33 yıl sonra Kıbrıs Türk Kütüphaneciler Derneği’ni (1982) kurabildiğimiz izahını yapabiliriz. Siyasi düzen ve istikrarın, toplumsal gelişim üzerinde etkili olduğu kuşkusuz bir gerçektir. Kıbrıs Türk halkı olarak gelişim, ilerleme ve yeniliklere açık olduğumuzun en büyük göstergesi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sonrası 20 yılda kütüphanecilikte geldiğimiz noktadır.

Giriş

Kıbrıs’ta kütüphanelerin ve kütüphaneciliğin gelişim süreci Kıbrıs tarihi kadar renklidir. Her egemen ülke/halk, kütüphaneleri kendi inanç ve düşünceleri doğrultusunda oluşturmuş ya da hiç oluşturmamış; nüfus yapısı, halkın yaşayış biçimi ve eğitimi bu ülkelerin yönetim biçimiyle harmanlanarak kütüphanelerin kaderini tayin etmiştir. Kütüphaneler kimi zaman etnik, kimi zaman da dini nedenlerle çıkan çatışmalarda hınç alınacak ilk öge olarak görülmüş; savaşlarda büyük hasarlara uğratılmış, yakılıp yıkılmıştır. Bunlara, insanların var oluşlarından beri sürekli olarak egemenlik altında kalmalarıyla oluşan, politik istikrarsızlığın yıpratıcı boyutunu özellikle, 1950’lere kadar yüksek oranda bulunan eğitimsizlik ve maddi yetersizliği de eklemeliyiz. 1950’lerden sonra da 24 yıl süren ve 1974 yılında son

* Kıbrıs Türk Kütüphaneciler Derneği Başkanı, (ceyzel@superonline.com)

bulan Rum-Türk çatışmalarını göz önüne alırsak, ülkemiz kütüphanelerinin tarihini ve kütüphanecilerin, kütüphane çalışanların sayısal ve işlevsel açıdan durumunu analiz edersek, Kıbrıs Türk Kütüphaneciler Derneği'ni daha iyi irdelemiş oluruz.

Kıbrıs Kütüphaneleri ve Kıbrıs Türk Kütüphaneciliğinin Tarihçesi

Tüm dünyada olduğu gibi, Kıbrıs'ta da eğitim kurumlarının yapısı, işleyişi, kültürel kalkınma, kütüphaneler ve kütüphaneciliğin gelişimine, kütüphane ve kütüphaneciliğin geçirdiği tarihsel gelişim de mesleki dernekleşmeye büyük etki etmiştir. Bu nedenle kütüphaneler ile ilgili sürece kısaca değinmek uygun olacaktır. Kıbrıs'ta kütüphanelerin tarihini altı ana bölüme ayırabiliriz. Bunlar:

1. MÖ -1571 Osmanlı Öncesi Dönem
2. 1571-1878 Osmanlı Dönemi
3. 1878-1960 İngiliz Dönemi
4. 1960-1974 Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi
5. 1974-1983 Barış Harekatı ve Kıbrıs Türk Federe Devleti Dönemi
6. 1983- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dönemi

1- MÖ-1571 Osmanlı Öncesi Dönem

MÖ.58 yılında Kıbrıs Romalıların idaresine geçince, kütüphane kurmakla ün yapmış bu kavimin, Baf'ın başkenti Soli'de bir kütüphane kurdukları bilinmektedir. Roma İmparatorluğu'nun bölünmesinin ardından, Kıbrıs'ta oluşan Venedik yönetimi ile Rumların anlaşmazlıkları kütüphanelere de yansımış; her iki ulus da birbirlerinin kitaplarını sağlamama ve korumama konusunda inat etmiştir.

1571'de Osmanlıların, adayı fethine kadar bu durum böyle süregelmiş, fetih esnasında kargaşa ortamını fırsat bilen, yaşadıkları kötü hayat ve gördükleri kötü muamele nedeniyle Venediklilerden öğ almak isteyen Ortodoks Rumlar; Latin ve Frank kütüphanelerini yağmalamış, yakmış ve yıkmıştır. Bu nedenle Osmanlı dönemine geldiğinde Kıbrıs'ta Venedik kütüphanelerinden geriye pek birşey kalmamıştır. Manastır ve kiliselerde muhafaza edilen Rumlara ait el yazması belgeler ve kitaplar da çeşitli dönemlerde ortaya çıkan yangınlarda yok olma noktasına gelmiştir.

2- 1571-1878 Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

Osmanlı İmparatorluğu'nun, 1571'de adayı topraklarına katmasıyla birlikte buradaki askerlerden oluşan Türk nüfusu arttırmak amacıyla, 1572 yılında Padişah II.Selim'in "Sürgün Hükümü" (*Zorunlu Göç*)

fermanıyla birlikte Anadolu'dan aileler, sanatkârlar, esnaflar gönderilmiş; dolayısıyla İslam temellerine dayalı eğitim sistemi de başlamıştır.¹ Bu eğitim sisteminin yapısı itibarıyla cami, tekke ve medreselerde kitaplıklar kurulmuş; bunların bir kısmı vakfiyelerle, bir kısmı da Evkaf genel bütçesiyle desteklenmiştir.

Kıbrıslı Türklerin %90'ını oluşturan kırsal nüfusun okuma-yazması olmadığından bu tür kitaplıklar ancak belli başlı şehirlerde, birkaç aydının gayretleri ile oluşturulmuş, okuyup yazan nüfusun azlığı bu kitaplıkların 15-20, en çok 100 kitapla sınırlı kalmasına neden olmuştur. Diğer yandan bu ilgisizliğe, eğitimsizliğin yanında maddi yetersizliklerin de büyük etkisi olduğunu; gelir düzeyi iyi olan kişilerin gerek kitaplıkları, gerekse okulları vakfiyelerle desteklediklerini; özellikle, kütüphane kurulması ve kitap alınması için bağının, bahçesinin, dükkanının gelirini vakfedenleri vakfiye defterlerindeki kayıtlardan görebiliyoruz.

1819 yılında, sayıları 7'yi² bulan cami, medrese ve tekke kütüphanelerinin ihtiyaca cevap veremez duruma gelmesiyle, Sultan II. Mahmud bir fermanla Kütüphane-i Amire'nin (*Devlet Kütüphanesi*) kurulmasını buyurmuştur. Sultan II. Mahmud bu kütüphaneye ayrı bir önem vermiş olacak ki, tüm giderlerini kendi gelirinden karşılamış, memur maaşları ile diğer giderleri vakıflarının içine alarak hesaplatmıştır. Bu kütüphane, diğer kütüphanelerden gelen kitaplar ve yeni bağışlarla zenginleştirilmiştir. İlk kez, bekçisi, hademesi ve hafız-ı kütüpleriyle (*Hasan Hilmi, Saraçzade Hacı Mustafa*) organize ve bağımsız bir kütüphane yapısını 1829 yılında hizmete giren Sultan Mahmud Kütüphanesi ile görmüş oluyoruz. 1878 yılına gelindiğinde, Kütüphane-i Amire halkın deyimiyle, Sultan Mahmud Kütüphanesi; 1600'den fazla yazma ve basma eseriyle Kıbrıslı Türklere ait en büyük kütüphane haline gelmiş bulunuyordu.³

Rumların, Osmanlı Döneminde iki kütüphanesi bulunuyordu; Sultan ikinci Mahmud'un Kütüphane-i Amire ile ilgili fermanından cesaret alarak 1830'larda oluşturdukları Baş Piskoposluk Kütüphanesi ile Jimnaz, diğer bir adla Elen Okulu Kütüphanesidir.

¹ 1575 yılında "Sürgün Hükümü"yle gönderilen Türk Nüfusu 28.000 + 30.000 asker ile 58.000 civarındadır. 1881 yılında Türk nüfus 45.458 dolaylarına gerilemiştir.

² Şeyhü's Seba Aziz Efendi Kütüphanesi, Muradiye Kütüphanesi, Arap Ahmet Paşa Camii Kütüphanesi, Tireli Ömer Efendi Tekkesi Kütüphanesi, Mevlevihane Kütüphanesi, Kutup Şeyh Osman Fazlullah Efendi Kütüphanesi, Kıbrıs Merkez Medresesi (Müftü Medresesi) Kütüphanesi.

³ 1881 tarihinde Türk nüfus:45.458; Türk eğitim kuruluşları ise: 65 iptidai (ilkokul), 1 rüştiye (ortaokul) ve 7 medrese (yüksek okul) olmak üzere toplam 73 adetti.

3- 1878-1960 İngiliz Dönemi

1878-1960 yılları, İngiliz Dönemi olarak nitelendirilmektedir. İngiliz devrinin temel karakteristik özelliği Türkçe, Rumca ve İngilizce kitapların bulunduğu karma kütüphanelerin oluşturulmasıdır. Bu dönemin Kıbrıs Türk kütüphaneciliği açısından acı yönü; 1953 yılına kadar, Hamidiye Sanayi Mektebi'nin, 1905 yılında açılıp iki yıl sonra okulla birlikte kapanan "İslam Kütüphanesi" ve birkaç kulüp kitaplığını saymazsak, teşekküllü bir kütüphane kurma çalışması yapılmamış olmasıdır. 1878-1960 yıllarının diğer bir önemli özelliği ise; Birleşik Krallıkla ve onun aracılığıyla Avrupa ile kültürel, ticari ve taşımacılık alanlarındaki etkileşimin sonucunda; yayımcılık ve kütüphane felsefesinin yenilenip gelişmesidir. Bu dönemde, özellikle yayımcılık alanında gelişmeler yaşanmıştır. Bunlara örnek vermek gerekirse:

İlk basımevi, adanın İngiliz egemenliğine geçmesinin hemen ardından 22 Temmuz 1878 tarihinde kurulmuştur.⁴ Yayınlanan ilk gazete bu basımevinde basılan, İngilizce ve Rumca yazılar içeren Cyprus/Kypros adlı gazetedir.⁵

Basılan ilk kitap ise; 1880 yılında Archimandrite Kyprianos'un Adanın Kronolojik Tarihi (*İstoria hronogiki dis nisu*) adlı Rumca bir kitabın ikinci baskısıdır. 1885 yılında, ilk İngilizce kitap "Cyprus Guide And Directory" basılmıştır.

İlk Türkçe kitap, "Müsameretname"dir ve 1892 yılında Kıraathene-i Osmaniye tarafından, üçyüz adet olarak basılmıştır. İlk kitap yasası, gene bu dönemde; "Kıbrıs'ta basılmış Kitap Nüshalarının Muhafazası ve Kaydı Yasası" adı altında 1887 yılında yürürlüğe girmiştir.⁶ İngiliz Dönemindeki kütüphaneleri şu gruplara ayırabiliriz:

Karma Kütüphaneler

Genelde, belediyelerin kurmuş olduğu bu kütüphaneler, halk kütüphanesiydi ve buldukları merkezler Mağusa-Maraş (15,000

⁴ Kıbrıslı Türklerin ilk matbaası, 1891 yılında Kıraathane-i Osmaniye ve halkın bağışlarıyla kurulmuş olan Zaman Matbaasıdır.

⁵ Türklerin yayımladığı ilk gazete, 1889 yılında yayınlanan ve maalesef bugüne hiçbir sayısına ulaşamamış olan "Saadet" adlı gazeteydi.

⁶ Bu yasaya göre; Kıbrıs'ta yayınlanan her kitaptan iki adet Lefkoşa Müsteşarlık Dairesindeki Kitapları Koruma Bölümüne, iki adet de İngiltere'deki British Museum'a gönderilmesi gerekmekteydi. Bu yasaya 1965 yılına kadar uyulmuş, 1965 yılında (Kıbrıs Cumhuriyeti'nin dağılma döneminde) yapılan düzenlemeyle yayımlanan kitabın üç adedinin sadece İçişleri Bakanlığına verilmesi hükmü getirilerek British Museum'a aktarımlar durdurulmuştur.

kitap), Limasol (16,000 kitap), Baf (8000 kitap) ve Lefkoşa⁷ (6,500 kitap) idi.

Türk Kütüphaneleri

1953 yılına kadar Kıbrıslı Türkler ne nicelikli ne de nitelikli kütüphaneler kurabilmişlerdir. Kurulan kitaplıklar, kulüp kitaplıkları şeklinde 2.000-3.000 kitapla oluşturulmuş⁸; bu nitelikleriyle genelde kulüp üyelerince kullanılmışlardır. Bu kitaplıklara, okul kütüphanesi olan Hamidiye Sanayi Mektebi'nin 1905 yılında açılıp iki yıl sonra okulla birlikte kapanan İslam Kütüphanesini de ekleyebiliriz.

1953 yılında Sultan Mahmud Kütüphanesi'nden tam 124 yıl sonra, kütüphane memuru, yardımcı kütüphane memuru, müzik dinleme odası ve okuyucu salonu bulunan; kitapların Dewey Sınıflama Sistemine göre sınıflandığı Lefkoşa Türk Halk Kütüphanesinin kuruluşunu görüyoruz. Bu kütüphane Türkiye'deki Kıbrıs Türk Kültür Derneğinin katkılarıyla oluşturulmuştu.

İngiliz Kütüphaneleri

İngiliz Kulübü'nün, Lefkoşa ve Larnaka'da kurduğu iki kitaplığı yanında bir de gezici kütüphanesi mevcuttu. Gene bu dönemde 25.000 civarında kitabı, Birleşik Krallık'ta yayınlanan önemli dergi ve gazetelere aboneliği ile tüm kesimlere hizmet veren British Council Kütüphanesi bulunmaktaydı.

Rum Kütüphaneleri

Rumlar *Lefkoşa Faneromeni*, Kıbrıs Araştırmaları Derneği (*Society of Cypriot Studies*), *Apostolides Public Library* gibi altı tane halk, dernek ve araştırma türünde kütüphaneye sahiptiler.

⁷ Bu kütüphane 1927 yılında Kıbrıs Valiliğinin önderliğinde halkın katkılarıyla kurulmuştur. 1936 yılında çıkarılan yasayla (Kıbrıs'ta kütüphanelerle ilgili ilk yasa: Kıbrıs Halk Kütüphanesinin Bakımı ve Daha İyi bir Biçimde Yönetilmesini Öngören Yasa) ilk halk kütüphanesi olarak kabul edilmektedir. Kurulduğunda Kıbrıslı Türkler tarafından bağışlanan el yazması ve basma kitaplar 1950 yılında kimsenin yararlanmadığı savıyla bir tüccara satılmıştır.

⁸ Kardeş Ocağı Kütüphanesi (2.500 kitap), Larnaka Türk Ocağı Kütüphanesi (3.000 kitap), Lefkoşa Halk Kulübü Kütüphanesi (Bu kütüphanedeki kitap sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte 1.000 kadar yazma eserinin olduğu ve bu kitaplığın 1963 yılına değin varlığını koruduğu, 1963 yılında çıkan çatışmalar nedeniyle kulüp binasına ihtiyaç duyulunca kitaplar başka bir yere nakledildiği! ve ne acıdır ki, bu kitapların bir daha ortaya çıkmadığı bilinmektedir.)

Hükümet Kütüphaneleri

İngilizler, her devlet dairesine kitap sayısı 1.000-1.500 arasında değişen ve oradaki memurların yararlandığı daire kitaplıkları ve okul kitaplıkları kurmuşlardır.

Daire kitaplıklarından bazıları: Yüksek Mahkeme Kütüphanesi, Lefkoşa Müzesi Kütüphanesi, Vali Konağı Kütüphanesi ve İstihbarat Dairesi Kütüphanesidir.

Yabancıların Kurduğu Kütüphaneler

Bu kütüphaneler Katolik, Protestan ve Ermeni kiliselerine mensup kişilerce kurulan okul kütüphaneleri şeklindedir: Larnaka Amerikan Akademi Okulu, Lefkoşa ve Larnaka Saint Joseph Okulları (Fransız), Terra Santa Okulları (İtalyan) ve Melkonyan Enstitüsü (Ermeni) bunlardan bazılarıdır.

4- 1960–1974 Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi

Bu dönem, Kıbrıs Türk kütüphaneciliği açısından birçok olumlu gelişmeyi beraberinde getirmiştir. İlki: Kıbrıs Türk eğitim ve öğretiminin İngiliz sömürge hükümetinden Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi'ne onun eliyle de Maarif Dairesinin sorumluluğuna verilmesidir. İkincisi: Kütüphaneler Genel Müdürü Aziz Berker ile kütüphaneci İsmet Parmaksızoğlu'nun, adada tesis olunacak Türk kütüphaneleri sisteminin kurulabilmesi için gerekli tetkikleri yaparak, planlarını hazırlamak, kütüphane binalarını tespit etmek üzere; 13 Nisan 1959'da başlayıp 8 Mayıs 1959'da biten ve sonucunu "Kıbrıs'taki Kütüphaneleri İnceleme Raporu" adıyla T.C. Maarif Vekaletine sundukları Kıbrıs ziyaretlerinin dikkate alınarak çalışmalarına başlanmasıdır. Bu çalışmalar üçüncü olumlu gelişmeyi; bir ilkokul öğretmenin⁹ kütüphanecilik eğitimi için altı aylığına Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderilmesini sağlamıştır. Böylece, yetişmiş personel konusunda ilk ciddi adım atılmıştır. Bir başka güzel gelişme, 1953 yılında kurulan Lefkoşa Türk Halk Kütüphanesi ile 1961 yılında kurulan Türk Maarif Kütüphanesinin birleşmesiyle oluşturulan, 13.000 kitap, iki öğretmen kütüphanecisi¹⁰, ciltcisi,

⁹ 1959-60 yıllarında Türkiye'den maarife bağış olarak 3000 adet kitabın gelmesiyle bir kütüphane kurma fikri doğmuştur. Teknik çalışmalar için eğitime gönderilen bu kişi, ilkokul öğretmeni Muvaffak Necdet'tir.

¹⁰ (1) Hatice Hüseyin: 1953-63 yılları Lefkoşa Halk Kütüphanesi kuruluş çalışmaları ve yöneticiliği, 1963-75 yılları arasında da Milli Kütüphane yöneticiliği yapmıştır. (2) Türkan Uludağ: 1961-63 Türk Maarif Kütüphanesinin kuruluş çalışmaları ve yöneticiliğini, 1963-75 yılları arasında da Türk Milli Kütüphanesinin yönetici yardımcılığını yapmıştır.

odacısıyla hizmete başlayan (1963) Kıbrıs Türk Milli Kütüphanesi'dir. Diğer bir gelişme ise, Türkiye'de 1964 yılından beri kutlanan Kütüphane Haftası'nın 1971 yılından itibaren Kıbrıs Türk kütüphanelerinde de kutlanmaya başlanması ve gene bu yıl ilk kez meslekten bir kütüphanecinin¹¹ Kıbrıs Türk Milli Kütüphanesi'nde göreve başlamasıdır.

Bu dönemde kurum, kuruluş ve halk kütüphanesi olarak, aralarında Kıbrıs Türk Milli Arşivi'nin de bulunduğu 7 kütüphane¹² daha hizmete girmiştir.

Rumlar, aynı dönemde özel ve kamu kütüphaneleri olarak çeşitli kütüphaneler oluşturmuştur.¹³ Özellikle Kıbrıs Rum Eğitim Bakanlığına bağlı Kültür Dairesince 57 köyde açılan halk kütüphaneleri ve 1971 yılında hizmete giren Milli Kütüphane ile gezici kütüphane öne çıkan çalışmalarıdır.

Kıbrıs Cumhuriyeti nedeniyle, adada açılan elçiliklerde ve onların himayelerinde bazı merkezlerde de kütüphaneler kurulmuştur¹⁴.

5- 1974-1983 Barış Harekatı ve Kıbrıs Türk Federe Devleti Dönemi

Türkler Barış Harekatının hemen sonrasında Rumların boşalttığı kütüphanelere ek olarak süratle birçok yerleşim merkezinde¹⁵ halk kütüphanesi kurma çalışmalarına başladılar.

Bu dönemde yeni kurulan kütüphanelere Türkiye'den kampanyalarla toplanan kitaplar yerleştirilmekte, güney ile kuzey arasında kütüphaneler arası kitap takasları ile güneyde kalmış Türk

¹¹ Bu kişi 1975 yılı öncesinde Kıbrıs Türk Milli Kütüphanesinde kütüphaneci; 1975 yılı sonrasında da, Milli Kütüphane yöneticiliği yapacak olan, Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanecilik Bölümünden mezun Fatma Halil Önen'dir.

¹² Lefkoşa Maarif Koleji Kütüphanesi, Kıbrıs Türk Enformasyon Dairesi Kütüphanesi, Kıbrıs Türk Müzesi Kütüphanesi, Bayrak Radyo-Televizyon Kütüphanesi, Baf Maarif Kütüphanesi, Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Kütüphanesi ve Kıbrıs Türk Milli Arşivi.

¹³ Bunlar Temsilciler Meclisi Kütüphanesi, Ziraat Bakanlığı Kütüphanesi, Cumhurbaşkanlığı Sarayı Kütüphanesi ve Kıbrıs Rum Radyo-Televizyon Kurumu Kütüphanesidir. 1966'da Rum Cemaat Meclisi Kütüphanesi ile Rum Maarif Kütüphanesi birleştirilerek Rum Eğitim Bakanlığı Kütüphanesi adıyla halka hizmet vermeğe başlar. Bir yıl sonra ise bu kütüphane Lefkoşa Rum Belediyesi Kütüphanesiyle birleştirilerek 27.000 kitaplı bir kütüphane haline getirilmiştir..

¹⁴ Bibliothèque du Centre Cultural Français (Fransa), United States Information Services Library (ABD), The Goethe Institute Library (Almanya) bunlardan en önemlileridir.

¹⁵ Mağusa (1976), İskele (1975), Güzelyurt (1975), Girne (1975) ve Akdoğan (1975) Halk Kütüphaneleri.

kütüphanelerinin kitapları aktarılmaktaydı. Böylece artan koleksiyonu kabul edebilmek amacıyla Kıbrıs Türk Milli Kütüphanesi Lefkoşa'da, Kıbrıs Türk Milli Arşivi'de¹⁶ Girne'de daha büyük bir alana taşınmıştır.¹⁷

6- 1983- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dönemi :

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanı ile ortaya çıkan devlet kavramı, tüm sektörlerde olduğu gibi eğitim ve kültür alanında da kendisini hissettirmiş; daha çağdaş, daha akılcı sistemler uygulamaya konulmuştur. Kütüphanelere ayrılan maddi katkıların günün koşullarına uygun olabilecek şekilde artırılmaya çalışılmasının yanında, yönetimler bilgi ve belgeye artan bir oranla hak ettiği değeri vermeye başlamışlardır. Bu sayede çalışmalar, eskiye oranla daha planlı, günün ve geleceğin gerektirdiği anlayış ve profesyonellekle yapılmaya çalışılmıştır. Tüm bunlarla birlikte kütüphaneciliğin ruhunu yakalamış, kendisini yetiştirmesini ve geliştirmesini bilmiş personele, kütüphanecilik alanında üniversite düzeyinde eğitim almış, kütüphaneciliğin teknik ve felsefi yönlerini özümsemiş kişilerin de katılımı sayesinde kütüphaneciliğimiz hem nicelik, hem de nitelik açısından devam eden bir gelişme göstermiştir.

Kütüphanelerimiz ve kütüphaneciliğimizin geldiği nokta, henüz istenilen düzeyde değildir. Bunda, geçmişin izleri olduğu kadar; içinde bulunduğumuz zaman diliminin sosyo-kültürel, siyasi ve ekonomik etkileri de bulunmaktadır. Ancak içtenlikle belirtmek isterim ki, geldiğimiz nokta mesleğimizin ve kütüphanelerimizin geleceği açısından umut ve cesaret vericidir. Bu bağlamda son yirmi yıldaki gelişmelere göz atmadan önce KKTC'nin bugün 250.000 nüfuslu küçük bir ülke olduğunu hatırlatmak isterim.

Kıbrıs Kütüphaneleri

Milli Kütüphane: 1984 yılından itibaren, Lefkoşa'da Atatürk Kültür Merkezi içerisinde, kütüphane olarak yapılmış modern bir binada, üç kütüphaneci, beş kütüphane yardımcısı, 77.000 kitap,

¹⁶ Milli Arşivin personelinin sayısı, 3 üniversite mezununun eklenmesiyle 4'e yükselmiştir. Bu personel, 1974 yılında Türkiye'de 6 aylık arşivcilik kursuna gönderilmiştir.

¹⁷ 1972 yılında, T.C. Başbakanlık Arşivi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Dışişleri Bakanlığı Arşivi gibi kurumların bağışlarıyla toparlanan Kıbrıs ile ilgili ferman, berat ve diğer belgelerin bulunduğu 20.000 mikrofilmlik koleksiyon ve halktan toplanan belgeler, kitaplar, gazeteler nedeniyle ilk önce Cemaat Meclisi Kompleksi içerisinde hazırlanan binaya taşınmış, daha sonrada Türkiye'den 10.000 belgelik yeni kayıtların gelmesiyle birlikte daha geniş bir yere taşınma zaruryeti doğmuştur.

görsel-işitsel kaynak, Resmi Gazete, günlük gazete ve dergilerden oluşan süreli yayın koleksiyonları ile hizmet vermektedir.

Halk Kütüphaneleri: Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı, Kültür Dairesi Müdürlüğü bünyesindeki Kütüphane Şube Amirliğine karşı sorumlu olduğu bir idari yapılanma içerisinde. Ne var ki; Kütüphane Şube Amirliği kadrosunun boş olması nedeniyle direkt olarak Kültür Dairesi Müdürüne bağlı bir şekilde çalışmalarını sürdürmektedir.

Bu kütüphanelerimiz; *Güzelyurt, Girne, Mağusa, İskele, Akdoğan, Değirmenlik* ve *Mehmetcik*'de bulunmaktadır. Bu kütüphanelerde toplam iki kütüphaneci, sekiz kütüphane yardımcısı ile 110.000 kitap, görsel-işitsel kaynak, Resmi Gazete, günlük gazete ve dergilerden oluşan süreli yayın koleksiyonları ile hizmet vermektedir. Gezici kütüphane de bölgesinde halk kütüphanesi olmayan ilkokullara kütüphane hizmeti götürmektedir.

Araştırma Kütüphaneleri: Kadın Eserleri Araştırma Kütüphanesi, Kıbrıs Folklor Arşiv ve Kütüphanesi, Akova Kütüphanesi.

Üniversite Kütüphaneleri: Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ) Kütüphanesi, aynı zamanda devlet kütüphanesidir. DAÜ'de dahil olmak üzere ülkemizdeki üniversitelerin tümü paralı eğitim yapmaktadır.

Doğu Akdeniz Üniversitesi Kütüphanesi (1986): Üç katlı modern kütüphane binasında, üç kütüphaneci ve dört üniversitelerin işletme-bilgisayar bölümlerinden mezun 11 kütüphane yardımcısı ile görsel-işitsel kaynaklar ve önemli veri tabanlarına erişim sağlayarak çağdaş nitelikte hizmet vermektedir. Bugün DAÜ Kütüphanesi 110.000 kitabı, 780 süreli yayın aboneliğiyle ülkemizin en büyük kütüphanesidir.

Lefke Üniversitesi Ertuğrul Apakan Kütüphanesi (1999): Kütüphane binası olarak inşa edilmiş 300.000 kitap kapasiteli yapıda, bir kütüphaneci, üç kütüphane yardımcısı ile 28.000 kitap ve 60 bilimsel-uluslararası süreli yayın kullanıcılarına sunulmakta, ayrıca bilgisayar odalarıyla da hizmet vermektedir.

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Kütüphanesi (1996): 2000 yılında, yeni kampüs içerisinde inşa edilen binasına taşınan kütüphanede, 10.000 kitap, 50 süreli yayına abonedir. Bir kütüphaneci ve 15 yarı zamanlı yardımcısı elemanla çalışan ve gelişmekte olan yeni bir kütüphanedir.

Yakın Doğu Üniversitesi Kütüphanesi: 2004 yılında yeni ve kapsamlı bir kütüphane binasına taşınacak olan YDÜ Kütüphanesi,

beş personeli vardır, 35.000 kitap ve 270 süreli yayın aboneliğiyle hizmet vermektedir.

Girne Amerikan Üniversitesi Kütüphanesi (1985): Girne’de büyük bir kampüs içerisinde bulunan GAÜ Kütüphanesi, 25.000 kitap, 50 süreli yayın aboneliği, bir kütüphaneci, bir kütüphane yardımcısı ve dört yarı zamanlı yardımcı ile hizmet vermektedir.

Diğer Kurum ve Kuruluş Kütüphaneleri: Cumhurbaşkanlığı Kütüphanesi, Meclis Kütüphanesi, Yüksek Mahkeme Kütüphanesi, Enformasyon Dairesi Kütüphanesi, Polis Genel Müdürlüğü Kütüphanesi sayılabilir.

Kıbrıs Türk Kütüphaneciler Derneği: Tarihçesi, Yapısı, İşleyişi ve Üye Profili

Tarihçesi

Kıbrıs Türk Kütüphaneciler Derneği, 1982 yılında, Ata Samioğlu (müfettiş) önderliğinde; Ayfer Coşkuner (kütüphaneci), Fatma Halil Önen (kütüphaneci), Mehmet Özandaç (kütüphaneci) ve Ömer Akcan’ın (kütüphaneci) gönüllü katılımları sonucunda kurulmuştur. Kuruluş amacı olarak 2’inci maddesinde “Derneğin amacı: kütüphane ve kütüphanecilik hizmetlerinin geliştirilmesini ve yaygınlaştırılmasını sağlamaktır” denmektedir.

Oya Gürdal’ın (1997, s.21) “Ulusal ve Evrensel Bilgi Akışı Sürecinde Mesleki Derneklerin Rolü” adlı bildirisinde değindiği gibi derneklerin kuruluş hedeflerinden ilki “...ilişkili olduğu konunun ya da disiplinin ilerlemesine yöneliktir.” Kıbrıs Türk Kütüphaneciler Derneği’nin (KIBKÜDER) oluşumunu sağlayan temel düşünce de budur. Ne var ki, o dönemin kütüphaneciliğindeki durumu hatırlayacak olursak, meslekten olup-olmadığı bir yana kütüphanelerde çalışan personel sayısı bile iki elin parmakları kadar tutmuyordu. Bu nedenle, üzülerek belirtmek isterim ki, Derneğimiz 1982 yılından 1996 yılına kadar 14 yıllık durağan bir dönem geçirmiştir.

1996 yılına gelindiğinde bizim “ikinci kuruluş” olarak nitelendirdiğimiz yeniden canlanma dönemi, meslekten kütüphaneciler olan Umure Örs (Atatürk Kültür Merkezi yöneticisi), Gökhan Şengör (Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Müdürü) ve meslekten olmamasına rağmen kütüphane olgusunun mesleki bir dernekle gelişebileceğinin gerçekliğini anlamış (o zamanın Yayınlar Şubesi sorumlusu, eski Kültür Dairesi Müdürü, Müşavir) Mehmet Borak’ın gayretleriyle, sayıca artan kütüphane çalışanlarının üye yazılarak örgütlenmesi sonucunda, Dernek organları çalışır ve üretir duruma getirilmiştir.

Dernek Yapısı

KIBKÜDER'in **en yüksek ve en yetkili organı**, Ana Tüzüğü'nün 5. Maddesinde belirtilen: "Kütüphanecilik mesleğinde çalışan, kütüphanecilik öğrenimi yapan, kütüphaneciliğe ilgi duyan herkes", yine 5. maddede belirtilen "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşı olmak, 18 yaşını bitirmiş olmak, şeref ve haysiyeti zedeleyici bir suçtan mahkum veya kamu hizmetinden yasaklı bulunmamak, medeni haklarını kullanma yeteneğine sahip olmak" şartlarını taşıyanların yazılı isteği ve bu isteğinin Yönetim Kurulunca kabulü ile "Asli Üye" olan kişilerin oluşturduğu **Genel Kurul**'dur.

Derneğimizde bir diğer üyelik şekli, kütüphaneciliğe katkı sağlamış kişilere verilen ve Yönetim Kurulunun teklifi, Genel Kurulun 2/3 çoğunlukla onayladığı "Şeref Üyeliği"dir. Şeref üyelerinin seçme ve seçilme hakları yoktur.

Bugün üyelerimizin tamamı bilgi ve belge merkezlerinde çalışıyor veya çalışmış olanlardır. Son zamanlarda Yönetim Kurulumuza kütüphane ve kitap severler tarafından üyelik başvurusu da gelmektedir. Yönetim Kurulumuz yakın zamanda bu konuyu da üyelerinin tartışımına açacaktır.

Yönetim Kurulu, Genel Kurulca seçilen beş asli üyeden oluşturulur. Derneğin yürütme organı olan Yönetim Kurulu kendi içinde "Başkan, Başkan Yardımcısı, Sekreter, Sayman ve Aktif Üye" olarak görev bölümü yapar.

Yönetim Kurulunu Genel Kurulca seçilen üç asli üyesiyle oluşturulan **Denetleme Kurulu** ve gene üç üyesiyle Derneğin disiplin işlerinden sorumlu birimi olan **Onur Kurulu** takip etmektedir.

Derneğimizin 2002 yılında yaptığı Olağan Genel Kurulunda alınan bir kararla, çalışmalarını tabana yaymak, daha profesyonel ve daha dinamik hareket etmek amacıyla **Alt Kurullar** oluşturulmuştur. Bu kurullar dört tanedir ve görev-sorumlulukları **Alt Kurullar Yönetmeliği** ile belirlenmiştir. Burada fazla ayrıntıya girmeden başlık ve görev-sorumluluklarından birkaç maddeye değinmek istiyorum. Bunlar;

A-Etkinlik Alt Kurulu

- Üyelerinin ve toplumun ihtiyaç duyduğu konular ile gerektiği hallerde güncel olaylarla ilgili kongre, konferans, açık oturum vb. etkinlikler düzenlemek,
- Kütüphane Haftası etkinliklerini organize etmek.

B-Halkla İlişkiler ve Basın Alt Kurulu

- Basın Duyuruları: Yönetim Kurulunun duyurulmasının istendiği konuları ve haberleri basın ve yayın organlarına bildirmek.

Yapılacağı kesinleşerek Etkinlik Alt Kurulunca bilgisi verilmiş organizasyonları basın ve yayın kuruluşlarına bildirmek ve haber- duyurunun en iyi şekilde yapılabilmesi için çalışmalar yapmak, gerekli durumlarda davetiye, broşür, ilanlar hazırlamak.

- Basın Analizi: Derneğimizle, dünyadaki ve ülkemizdeki kütüphanelerle, kütüphanecilikle ilgili görsel ve yazılı basında çıkan haberleri toplamak, muhafaza etmek ve gerektiğinde inceleme ve kullanıma sunmak.

C- Yeni Yayınları Takip Alt Kurulu

- Kıbrıs'ta ve diğer ülkelerde yayınlanmış, konusu Kıbrıs veya yazarı, söyleyeni, çizeni, resimleyeni ve Kıbrıslı Türk olan yeni ürünleri saptamak, Web Sayfası Alt Kuruluna bibliyografik künyeleriyle birlikte bildirmek.

D- Web Sayfası Alt Kurulu

- Yönetim Kurulu, Halkla ilişkiler ve Basın Alt Kurulu ile Yeni Yayınlar Alt Kurulunca web sayfasında yayınlanması için bildirilmiş haber, duyuru ve raporları Web sayfasında yayınlamak.
- Web sayfasını çağdaş bir görünüme kavuşturmak, içeriğini zenginleştirmek ve güncel tutmak.

Derneğin İşleyişi

Derneğimiz, çalışmalarında Kültür Dairesi Müdürlüğü ve Milli Kütüphanenin desteğini her zaman bulmakta; büyük ölçekli projeler bu kurumlarla işbirliği içerisinde gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda mesleğimizin geleceği açısından umut ve cesaret duyuyorum deyişim, geçmiş Kültür Dairesi Müdürleri ve halen Kültür Dairesi Müdürü İnanç Öney'in göstermiş olduğu ilgi ve destekten de kaynaklanmaktadır.

KIBKÜDER, bünyesinde oluşturduğu örgüt yapısına ek olarak, ortaya çıkan amaçları gerçekleştirebilmek ve Ana Tüzüğü ile günün koşullarının gerektirdiği çalışmaları yapabilmek amacıyla bülten, web sayfası tasarımı, tartışma platformları ve uluslararası etkinliklere katılım gibi ek unsurları organize etmektedir.

Derneğimiz kararları Yönetim Kurulumuzca alınmakla birlikte, gerekli her konuda üyelerimiz ve daha tecrübeli meslektaşlarımızın fikirlerine de önem verilmektedir.

Misyonumuz: Derneğimiz, kütüphane ve kütüphaneciliğin tanıtılması yolunda çalışmak, kütüphane kullanımını artırmak, okuma sevgisinin gelişimine katkıda bulunmak ve üyelerinin sesi olmak amacındadır.

Bu amaçların gösterdiği yön doğrultusunda ilerlenen yol ise, vizyonumuzu ortaya koymaktadır. **Vizyonumuz:** Üyelerinin özlük haklarını kazanmada rol oynayabilecek etkinliğe kavuşmuş, eğitim ve kültür, özellikle kitap ve kütüphane konusunda otorite halini almış; gerekli organlarıyla ülkenin dört bir yanında örgütlenmiş, sistemli çalışan, aktif bir KIBKÜDER ve okuma sevgisi, kütüphane kullanma alışkanlığını kazanmış toplumdur.

Milli Kütüphane ile oluşturulan diğer bir strateji ile 2000'li yıllardan itibaren çalışmaların ve etkinliklerin hedef kitlesinin ortaöğretim, özellikle de ilkökul öğrencileri ile onların öğretmenlerine yönelik olmasıdır. Bugün gözlemlediğimiz olumlu gelişmeler bize ne kadar doğru bir yol izlediğimizin onayını vermektedir.

Derneğimiz, misyonumuzun gerektirdiği "Kütüphane ve kütüphaneciliğin tanıtılması yolunda çalışmak" ve "üyelerinin sesi olmak" ilkelerini gerçekleştirmek amacıyla amatör ruhla yayınladığımız Dernek Bültenimiz olan **PAPİRÜS**, iki ayda bir yurt içi ve Türkiye olmak üzere bilgi ve belge alanında çalışan (kütüphaneler, bilgi ve belge yönetimi daire başkanlıkları, bilgi ve belge yönetimi bölümleri, vakıflar, merkezler vb.) 70 kurum-kuruluşa ve üyelerimizin de içinde bulunduğu 80 kişiye postalanmaktadır.

Mesleki derneklerin görevlerinden biri olan "...üyelerinin disipline edilmiş davranış kurallarını, mesleğin ilkeleri ve mesleğin felsefesini özümsemeleri için güç verirler" (Gürdal, 1997:21), "Türk Kütüphaneciler Derneği'nin rolü.....kütüphane hizmetlerinin standartlaşması..." (Ersoy, 1990, s. 149) ve dernek tüzüğü'nün 3. Maddesinin 4. fıkrasının; "kütüphanecilerin mesleki bilgi ve görgülerini arttırmaya yardımcı olmak" bağlamında çalışmak, sürecin ihtiyaç duyduğu planlamayı üyelerimizin aktif katılımını sağlayarak tabana yaymak amacıyla **KIBKUDERFORM** adında tartışma platformu oluşturulmuştur.

Üye Profili

Derneklerin yönetim ve organizasyon aşamasında geldiği noktada Oya Gürdal'ın Josephine Riss Fang'in (Chicago: ALA) *Handbook of National and International Library Associations* adlı kitabından yaptığı

alıntıyı vermek istiyorum; “...hedeflerin gerçekleşme başarısı, üyelerin sorumluluğu, onların belirli hedeflere erişimdeki isteklilikleri ve derneğin kaynaklarına bağlı olan pek çok aktivite biçimini gerektirmektedir.”

Bu tanımlamadan yola çıkacak olursak, bugün Derneğin tüm uygulama ve teşviklerine rağmen üyelerimizin bir bölümünün, hedeflere erişimde katkı koymadıkları ve istekli görünmedikleri yani Derneğe karşı duyarlılıklarını sağlayamadığımız söylenebilir. Tam olarak Kıbrıs'taki durumla örtüşmemesine rağmen Osman Ersoy'un Türk Kütüphaneciler Derneğini konu ettiği bildirisinde söylediği sözleri kulağa küpe misali örneklik etmesi amacıyla vermek istiyorum “...Bir yandan Dernek, bir yandan meslektaşlarımızın kuşkusuz birbirlerinden beklentileri vardır.... Parasal gücü sınırlı olan ve manen üyeleri, meslekdaşları tarafından aralanmayan yapayalnız bir dernek yönetim kurulunun acılarını, kaygularını kimseler paylaşamıyor. Öte yandan, mesleki çalışmaları sırasında, başına türlü işler gelen, mesleki onuru çiğnenen kütüphaneciler de yurdun çeşitli yörelerinde kendi başlarının çaresine bakmaya bırakılıyor. Bunlara ne sahip çıkan ne de arkalarında güçlü bir mesleki kuruluş vardır...” (Ersoy, 1990, s.149)

KIBKÜDER'in üye sayısı, nüfusca kalabalık ülkelerin kütüphane/cilik derneklerinin üye sayısı ile karşılaştırıldığında komik rakamlardır; ancak istatistikî veriler düşünüldüğünde bu küçük rakam arkasında bir toplum örgütünde bulunması gereken temel özellikleri barındırmaktadır. Toplam 48 üyenin büyük çoğunluğu (%70,8) 45 yaş ve altındaki kişilerden oluşmaktadır. Bunlardan % 39,6'si ise 35 yaş ve altındadır. Bu oranlar, Dernek için genç ve gelecek için umut veren bir grubu olduğunu göstermektedir. Toplam üyelerin % 58'i ise kadındır. (Bkz. Tablo 1).

Yaş Grupları	%	Toplam Üye Sayısı	Kadın	Erkek
35 ve öncesi	39.6	19	12	7
36-45 yaş	31.2	15	8	7
46-55 yaş	12.5	6	4	2
56 ve sonrası	16.7	8	4	4
Toplam	100	48	28	20

Tablo 1: KIBKÜDER Üyelerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Kıbrıs Türk Kütüphaneciler Derneği üyelerinin %75'i üniversite ve dengi okul mezundur. Aynı zamanda yüm üyelerin %50'si kütüphanecilik bölümlerini bitirmiştir. (Bkz.: Tablo 2). Bu grubun mezun olduğu üniversiteler açısından dağılımı ise şöyledir:

Ankara Üniversitesi DTCTF – 17 kişi (% 70,8)

Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fak. – 2 kişi (% 8,4)

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. – 5 kişi (% 20,8)

Eğitim Durumu	%	Toplam	Çalışan/Emekli
Küt. Böl.	50	24	19 / 5
Üniversite	17	8	5 / 3
AÖF / YO	10	5	5 / 0
Lise	23	11	9 / 2
Toplam	100	48	38 / 10

Tablo 2: KIBKÜDER Üyelerinin Eğitim Durumu

Üyelerinin görev yaptığı merkezler açısından geniş bir yelpazeye sahiptir ve bunlardan yarıya yakını (%39,58) kütüphaneciliğin lokomotifi olan üniversite ve araştırma kütüphanelerinde görev yapmaktadır (Bkz.: Tablo 3).

Bilgi ve Belge Merkezleri	%	Sayısı
Milli Kütüphane	10,42	5
Milli Arşiv	8,33	4
Halk kütüphaneleri	10,42	5
Üniversite Kütüphaneleri	37,50	18
Araştırma Kütüphaneleri	2,08	1
Polis Genel Müd. Kütüphanesi	2,08	1
Vakıflar Arşivi	2,08	1
Meclis Kütüphanesi	2,08	1
Mahkemeler Kütüphanesi	4,17	2
Emekli-Müşavir	20,84	10
Toplam	100	48

Tablo 3: Üyelerin Bilgi ve Belge Merkezlerine Göre Dağılımı

Özetleyecek olursak; KIBKÜDER genç, yüksek tahsilli, dinamik bir dernektir. Kıbrıs Türk kütüphanecileri olarak bizlere düşen görev bu enerjiyi Derneğimize yönelik sinerjiye döndürmektir.

Kaynakça

- An, A. (1999). Kıbrıs'ta Türk Kütüphaneciliği. *Kıbrıs Türk kültürü üzerine yazılar* içinde (s.41-55). Lefkoşa: Kıvılcım Yayınları.
- An, A. (1997). *Kıbrıs'ta Türkçe basılmış kitaplar listesi (1878-1997)*. Lefkoşa: K.K.T.C. Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.
- Bayter, M. (1999). Türk Kütüphaneciler Derneği'nin 50 yıllık üye profili. Ö. Bayram, E.Erkan, T.Gülle, D.Bayır, M.Toplu ve E. Yılmaz (yay. haz.). *Bilginin Serüveni: Dünü, Bugünü Sempozyumu 17-21 Kasım 1999* içinde (s. 66-73).Ankara, Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Behçet, H. (1969). *Kıbrıs Türk maarif tarihi*. Lefkoşa: [yay.y.].
- Dedeçay, S. S. (1991). *Kıbrıs'ta Kıbrıslı Türklere ait kütüphaneler ve kitapevleri*. Lefkoşa: Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi.
- Ersoy, O. (1990). Türk Kütüphaneciler Derneği. *Türk Kütüphaneciler Derneği 40.Yıl Kütüphanecilik Kurultayı Bildiriler, 30 Kasım 01 Aralık 1989* içinde (s. 149-151).Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Ferudun, H. (2001). *Kıbrıs Türk eğitiminin tarihçesi*. Lefkoşa: [yay.y.].
- Gürdal, O. (1997). Ulusal ve evrensel bilgiyi akışı sürecinde mesleki derneklerin rolü. *IFLA1995'e Doğru Türk Kütüphaneciliği Sempozyumu 22-24 Aralık 1993, Ankara içinde* (s. 21-41). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Örs, U. (1999). Geçmişten günümüze Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde kütüphane mevzuatı. Ö. Bayram, E.Erkan, T.Gülle, D.Bayır, M.Toplu ve E.Yılmaz (yay. haz.). *Bilginin Serüveni: Dünü, Bugünü Sempozyumu 17-21 Kasım 1999* içinde (s. 565-571). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Parmaksızoğlu, İ. (1964). *Kıbrıs Sultan İkinci Mahmud Kütüphanesi*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Türk Kütüphaneciler Derneği. (1982). *Türk Kütüphaneciler Derneği Ana Tüzüğü*. Lefkoşa: Türk Kütüphaneciler Derneği.